SKANDAL NA LOŠINJU Sukob zbog gradnje marine u Nerezinama pretvorio se u rat oko zaštite dobrih dupina na području Lošinja

Dupini u mreži lokalnih interesa

Piše **Mladen Gerovac**

Na prijedlog udruge Plavi svijet Ministarstvo kulture donijelo rješenje o proglašenju rezervata za dupine na području gdje ih već godinama nema, tvrde znanstvenici

Kada želite automobilom stići u Mali Lošinj, morate proći kroz Nerezine, malo mjesto s oko 350 stanovnika, četiri kilometra udaljeno od pokretnog mosta u Osoru, koji spaja otoke Cres i Lošinj. Ako pak brodicom ili jahtom želite najkraćim putem stići iz Istre do otoka Paga i Raba, morate proći kroz Osorski kanal pokraj Nerezina, dvije milje jugoistočno od Osora. Osorski je kanal frekventan pomorski put za brojne brodice i jahte koje ljeti krstare između sjevernog i srednjeg Jadrana. No, na cijelom tom putu nema sigurnog skloništa od bure i juga. Najbliže su marine na Cresu, Malom Lošinju, Krku, Pagu i Rabu. Stoga je još 1987. godine u Nerezinama prostornim planom predviđena marina sa 400 vezova, a to je potvrđeno i planom iz 1992. godine.

Bitka za projekt

Nerezine su godinama ostale idilično mjestašce, sa sve starijim mještanima, turistima u turističkim naseljima i privatnim apartmanima, u vikendicama i kampovima. I s brodogradilištem, jednim od rijetkih na Jadranu koje njeguje obnovu drvenih brodova i brodica. Nerezine samo ljeti živje punim životom. Skupina tamošnjih poduzetnika odlučila je to promijeniti. Sagradena je crpka za gorivo, i za automobile i za brodove, obnovljen je hotel Televrin koji radi i zimi, sagraden je novi suvremeni hotel Manora s bazenom i prvim liftom u Nerezinama, izrastao je novi robni centar Sokolić... Budući da se na Jadranu nakon rata ponovo razbuktao nautički turizam, skupina poduzetnika vidjela je šansu i u gradnji marine koja je ionako već u prostornom planu. Osnovana je tvrtka Marina Artac, napravljen je projekt: 280 vezova, trajektno pristanište, veza s Rabom, moderno brodogradilište i servis za jahte. Tada su se uzbunili duhovi. Na čelo pobune protiv marine postavio se cresko-lošinjski ogranak udruge Eko-Kvarner i od tada šef brodogradilišta i tvrtke Marine Artac d.o.o. Krešo Lekić vodi gotovo svakodnevnu bitku da projekt marine zaživi.

- Nije mi jasno kako u ovom mjestu ne shvaćaju da je to put razvoja. Djeca nam odlaze, i moj je sin, diplomirani inženjer brodogradnje, upravo odlučio otići u francuski registar brodova koji mu je ponudio posao u Kini. U prvi razred područne osnovne škole Nerezine koja obuhvaća sedam naselja upisano je samo troje djece. Cilj nam je zadržati mlade, oživjeti mjesto zimi, oplemeniti razvoj nautičkim turizmom. Prolazimo mukotrpan put skupljanja suglasnosti i papira, a najveći otpor pružaju oni kojima bi to najviše značilo - naši mještani. Sada su potegnuli i argument da ćemo s marinom izazvati ekološku katastrofu i uništiti dupine - kaže Lekić.

Za gradnju marine pronašli su i investitora. Dio bi novca došao iz Austrije, a banke su pokazale zanimanje za kreditiranje. U tijeku je ishođenje lokacijske dozvole, a rat se rasplamsao. Naime, prije tjedan dana zaključena je rasprava o novom prostornom planu, a udruga Eko-Kvarner podnijela je nadležnima u gradu poveću dokumentaciju protiv gradnje marine.

Početkom godine organizirali su među mještanima i vikendašima, stranim i domaćim gostima i žiteljima Nerezina koji su odselili potpisivanje peticije protiv gradnje marine. Peticiju je potpisalo oko 500 Hrvata i oko 1100 stranaca.

Eko Kvarner o marini

Nadir Mavrović, predsjednik Udruge Eko-Kvarner, ogranka Cres - Lošinj, njegova udruga i očigledno većina mještana i vikendaša, izmanipuliranih ili ne, smatraju da je to neprimjereno mjesto za marinu. - Bura je toliko jaka da je to nemoguće mjesto za marinu, barem ne u tim razmjerima. Nitko od toga neće imati koristi - kaže Mavrović. Dodaje da će mještani ostati i bez plaža. - Plaže predviđene projektom su umjetne, betonske. More je duboko sedam metara, što znači da će se nasuti pijeskom koji će more i odnositi pa će se svake godine morati nanositi nove količine pijeska. Osim toga, nužna je ograda oko marine, rampa i sve ostalo. Cijelo će mjesto biti odsječeno od mora. Takoder, šezdeset posto investicije je u nasipu, 330.000 kubičnih metara materijala treba navesti u more, a trajektno pristanište samo je izgovor. Osim toga, takva će marina nužno biti gubitaš, kao što su i druge - kaže Mavrović. Dodaje da to nije sukob s tvrtkom, nego s koncepcijom razvoja te navodi daljnje argumente protiv gradnje marine. - Nije napravljena ozbiljna sociološka studija o tome što se dobiva, a što gubi. Ne stoji ni argument o radnim mjestima. Marina zapošljava malen broj ljudi, i to uglavnom nekvalificiranu radnu snagu. Primjerice, marina Cres sa 450 vezova u moru i 120 na suhom ljeti zapošljava 30, a zimi 15 ljudi sa samo nekoliko radnih mjesta koja zahtijevaju visoke kvalifikacije i škole - kaže Mavrović.

No, "zeleni" nisu ostali samo na primjedbama. Imaju i prijedloge.

- Moramo se razvijati i nautički i turistički, ali ne na taj način. Umjesto klasične marine sa 280 vezova, predlažemo da luku Nerezine i uvalu Biskupija gdje je brodogradilište pretvorimo u marinu sa stotinjak tranzitnih vezova i stotinjak vezova za brodice domaćih ljudi. Ostaju nam naše prirodne plaže. Mi smo za moderne tranzitne vezove, a za one koji ovdje žele držati brodove treba urediti suhu marinu u zaledu mjesta uz obilaznicu čija se gradnja planira uskoro. Zalažemo se i za moderno brodogradilište, koje će graditi male brodice, održavati moderne jahte i brodice, a ne samo drvene kao sada. Jer škver se ne može širiti, može se samo modernizirati. Isto tako smo za Nautički centar s pokretnim servisima. Neka brodovi budu na vezu ili na sidru, gdje su i sada, a centar za servis neka brine o popravcima, hitnim intervencijama, dostavi hrane, vode, goriva, odvozu smeća i sličnom - izlaže Mavrović prijedloge što ih je cresko-lošinjski ogranak Eko-Kvarnera dostavio nadležnim gradskim tijelima, koja bi trebala napraviti konačan prijedlog plana i uputiti ga Gradskom vijeću Maloga Lošinja na usvajanje.

Jahte ugrožavaju dupine

No, rat oko marine u Nerezinama rasplamsao je jedan drugi sukob kojem je prije tri dana bila posvećena vrlo burna sjednica Gradskog vijeća Malog Lošinja. Riječ je o prijedlogu udruge Plavi svijet na čiji je poticaj Ministarstvo kulture nedavno donijelo rješenje da se istočna obala otoka Lošinja i jugoistočni dio Cresa sve do Trstenika proglase rezervatom prirode s osnovnim razlogom zaštite dupina. Predloženo je to još prije četiri godine, ali čini se, nikoga nije uzbuđivalo dok nije došlo do otočke bitke oko marine. U tvrtki koja želi graditi marinu kažu da nisu ni znali za to i zamjeraju Općini što nije reagirala na taj prijedlog. Zato su zatražili stručno mišljenje.

U sjedištu Lošinjskog edukacijskog centra o moru, kako glasi puni naziv udruge Plavi svijet, smještenog na rivi u Velom Lošinju, zatekli smo dvoje od ukupno petero zaposlenih: Jelenu Jovanović i Petera Mackelwortha. Jelena Jovanović je diplomirala biologiju i kemiju te u Plavom svijetu brine o programu edukacije, a Peter Mackelworth je Englez, doktorirao je biologiju mora u Londonu, a u Plavom svijetu je "conservation director", što smo uspjeli prevesti kao voditelj zaštite, direktor zaštite. Nakon konzultacija, radno mjesto gospodina Mackelwortha nazvali smo - direktor programa zaštite okoliša, a u skladu s tim, radno mjesto profesorice Jovanović - direktor edukacije.

Predstavili su djelatnost Plavog svijeta. Istraživačku bazu za dupine na Lošinju pokrenuo je pod nazivom Tetis 1987. talijanski biolog Giovanni Beanzi, koji se 1999. povukao. Ovdašnji suradnici nisu željeli da projekt propadne pa su osnovali udrugu građana pod nazivom Plavi svijet, koji će brinuti o zaštiti takozvanih dobrih dupina. No, ne bave se samo dupinima, nego su u svoju aktivnost uključili i ostale stanovnike mora, i ptice i kornjače, i arheološka nalazišta. Razvili su i predavanja za djecu i odrasle, šetnje obalom i izlete brodom.

No, najviše su se ipak bavili dupinima pa je dobri dupin u posljednjih sedam godina postao lošinjski turistički i marketinški brand. Promatranjem i snimanjem na području Lošinja napravili su katalog od 160 jedinki koje razlikuju po ožiljcima na lednoj peraji. U međuvremenu su zaključili da je broj dupina u posljednjih deset godina smanjen na oko 100, a razlozi su, kako stoji u jednom od prospekata udruge, "uznemiravanje plovilima tijekom ljetne sezone, komercijalni ribolov te zagađenje koje dolazi s kopna, uključujući i bacanje smeća u more". Zato su predložili osnivanje prvog rezervata za dupine u Sredozemlju. Takoder su izdali upute u kojima, medu ostalim, stoji da treba osigurati da u krugu od 100 metara od dupina bude samo jedno plovilo, a u krugu od 200 metara najviše tri. Granice rezervata postavili su najprije prema granicama u okviru kojih su pratili kretanje dupina, a poslije su ih proširili do administrativnih granica grada Mali Lošinj, zbog lakšeg upravljanja budućim rezervatom.

Na ocjene da se u prijedlogu za osnivanje rezervata ne barata znanstvenim podacima kažu da se time neizravno dovodi u pitanje kompetentnost "svih upravnih tijela RH te medunarodnih institucija i organizacija koje su procijenile i prihvatile rezultate znanstvenog rada Plavog svijeta te su sudjelovale u izradi dokumenata potrebnih za osnivanje navedenog rezervata".

Odluku donosi Vlada

Ne ulaze u dokazivanje stručnosti i profesionalnosti svojeg rada, a svoju kompetentnost potkrjepljuju potvrdama: upisnikom u znanstvene udruge Ministarstva znanosti i tehnologije iz 2003. gdje stoji da je Plavi svijet Institut za istraživanje i zaštitu mora, dozvolom Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu prirode za provođenje istraživanja i praćenja dupina i kitova na području RH za 2005. i 2006. godinu, dopisom o uspostavi institucionalnog partnerstva sa sporazumom o zaštiti kitova i dupina u Crnom moru, Sredozemnom moru i susjednom Atlantskom području ACCOBAMS u provođenju aktivnosti istraživanja, zaštite i edukacije o skupini kitova (cetacea) u Mediteranu...

Uglavnom, što se rezervata tiče, slijedi trogodišnje razdoblje priprema, a konačnu odluku o osnivanju donosi Vlada. Sudbina marine bit će poznata nakon usvajanja novog prostornog plana. Na oba se fronta rat nastavlja.

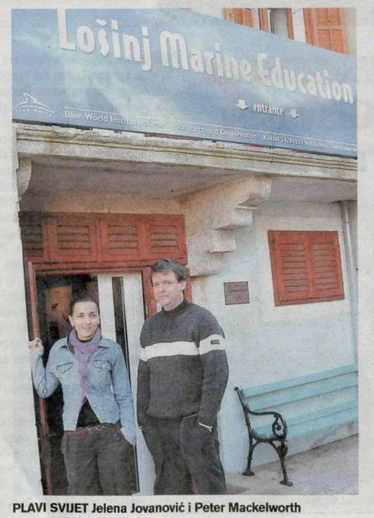

PLAVI SVIJET Jelena Jovanović i Peter Mackelworth

EKO KVARNER Nadir Mavrović - urediti luku Nerezine

ARTAC d. o. o. Krešo Lekić - marina je u planu od 1987.

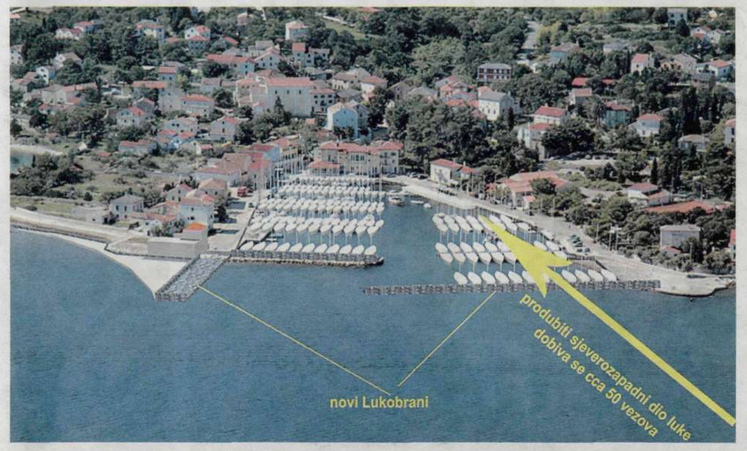

PROJEKT MARINE Sasvim lijevo je projekt marine od 280 vezova i s trajektnom lukom kakvu bi željela graditi tvrtka Artac d.o.o.

PRIJEDLOZI ZELENIH Gore i lijevo su planovi uređenja luke Nerezine, uvale Biskupija i brodogradilišta s ukupno 200 tranzitnih vezova i vezova za domaće brodice

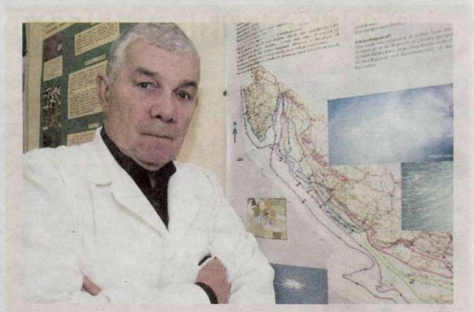

Prof. dr. Hrvoje Gomerčić, Veterinarski fakultet:

Nema znanstvene osnove za rezervat kod Lošinja

U sukob oko marine odjednom su, ni krivi ni dužni, uletjeli dupini. Tvrtka koja želi graditi marinu obratila se struci, odnosno Zavodu za anatomiju, histologiju i embriologiju Veterinarskog fakulteta, koji se znanstveno-nastavno bavi i istraživanjem dupina u Jadranu. Evo što kaže prof. dr. Hrvoje Gomerčić, redovni profesor Veterinarskog fakulteta i član znanstvenih udruženja koji se dugo bavi tom problematikom:

- Znanstvenim istraživanjem morskih sisavaca u Jadranu sustavno se bavimo od 1980. godine. O tome je napisan i obranjen veći dio diplomskih radova, i na Veterinarkom fakultetu i na PMF-u, a dvoje mojih asistenata je doktoriralo istražujući dupine u Jadranu. Još smo 1980. pokrenuli akciju za zaštitu ugroženih vrsta, među kojima su i dupini i sredozemna medvjedica. Na temelju istraživanja napravili smo studiju o stanju dupina s prijedlozima njihove zaštite, što je bila osnova da se 1995. donese novi Zakon o zaštiti prirode, kojim su u hrvatskom dijelu Jadrana zaštićene sve vrste dupine.

Profesor Gomerčić kaže da sva istraživanja pokazuju kako dupine treba jednako zaštititi na cijelom Jadranu, a da pretvaranje nekog uskog područja u "poseban zoološki rezervat za dupine" nema znanstvenu osnovu.

- Posebno se to odnosi na Kvarnerić, gdje je, prema našim istraživanjima, zastupljenost dupina mnogo manja nego u nekim drugim dijelovima Jadrana. Naime, tijekom pet avionskih istraživanja 1998. godine samo je jednom, 13. prosinca, viđen jedan odrastao dupin na sjevernoj granici predloženog područja, a 27. prosinca, malo istočnije od predviđenog rezervata, viđena su dva jata od 9 i 4 dupina, što prema znanstvenoj metodi treba povećati za 46 posto. U sat i pol leta 25. svibnja 2000. godine na tom području također nije viđen ni jedan dupin, a ni u ponovnom pretraživanju istog područja 11. lipnja. Jedino je manje jato dobrih dupina zamijećeno uz otok Rab. Isto tako, za zračnog promatranja 27. ožujka. 2003. na području predloženog rezervata nije bilo ni jednog dupina, ali je zato jato od 9 dupina zamijećeno sjeveroistočno od predloženog rezervata i drugo od 8 dupina uz zapadnu obalu otoka Ilovika. Petodnevnim pretraživanjem istraživačkom brodicom od 23. do 28. lipnja 2003. na predloženom području rezervata nije zapažen ni jedan dupin. No, uočena su manja jata dupina između otoka Oliba i Vira, i uz otok Unije. Profesor Gomerčić smatra da brojke Plavog svijeta od 160, 140, odnosno 100 dupina koji tu žive, nemaju nikakve osnove. Oni su možda identificirani na tom području u promatranjima od 1993., ali to ne znači da oni ondje žive trajno, pa ni pretežno.

Jedino područje u cijelom hrvatskom dijelu Jadrana za koje znamo da posljednjih godina trajno naseljava 12 do 18 dupina u dva jata i da se tu legu mlade životinje, kaže prof. Gomerčić, je područje srednjeg kanala između Dugog otoka, Ugljana i Pašmana. Te smo dupine pratili zrakoplovom i česte istraživačkom brodicom. Viđali smo ih svaki dan, i nijednog izvan tog područja.

Profesor Gomerčić najavljuje:

- Obranom jedne doktorske disertacije uskoro će biti objavljeni rezultati naših genetičkih analiza na uzorcima dobrih dupina iz svih dijelova Jadrana. Oni ne ukazuju da u hrvatskom Jadranu postoji više od jedne populacije dobrih dupina. Ne stoji ni tvrdnja da su dupini zbog izlova određene skupine riba promijenili prehrambene navike. To ne pokazuju naše analize prehrane više od stotinu dupina u našem Jadranu. U prijedlogu za osnivanje rezervata sasvim se proizvoljno tvrdi da je sastav ribljeg fonda na tom području promijenjen. Zato Gomerčić zaključuje da je taj prijedlog znanstveno neosnovan. - Dolazi od udruge građana, a predlagači su dvije osobe iz inozemstva i jedan diplomirani biolog iz Hrvatske. Sve tvrdnje u novinskim tekstovima, ističe Gomerčić, vrve netočnim i potpuno proizvoljnim tvrdnjama za koje nema nikakvih znanstvenih dokaza. U svemu su zaobideni brojni hrvatski znanstvenici i institucije koje se bave tom problematikom, kao što su Institut za oceanografiju i ribarstvo i Centar za studije mora u Splitu, Odjel za akvakulturu Sveučilišta u Dubrovniku, Centar za istraživanje mora "Ruđer Bošković" u Rovinju, HAZU sa svojim odjelima, Hrvatski prirodoslovni muzej, Institut "Ruđer Bošković", biološki odjel PMF-a i Veterinarski fakultet iz Zagreba. Za proglašenje rezervata nema znanstvene potvrde, a čak postoje i znanstveni razlozi koji govore suprotno. Na kraju prof. dr. Gomerčić tvrdi da se ovakvim nekompetentnim odnosom prema zaštiti dupina samo može postići suprotan učinak - da ljudi na tom području u dupinu vide svog neprijatelja, jer prema logici Plavog svijeta, za dupine je najbolje da ljudi uopče ne postoje.

PODACI O BROJU DUPINA NISU TOČNI

Profesor Gomerčić smatra da brojke Plavog svijeta od 160, 140, odnosno 100 dupina koji tu žive, nemaju nikakve osnove. Oni su možda identificirani na tom području u promatranjima od 1993., ali to ne znači da oni ondje žive trajno, pa ni pretežno.